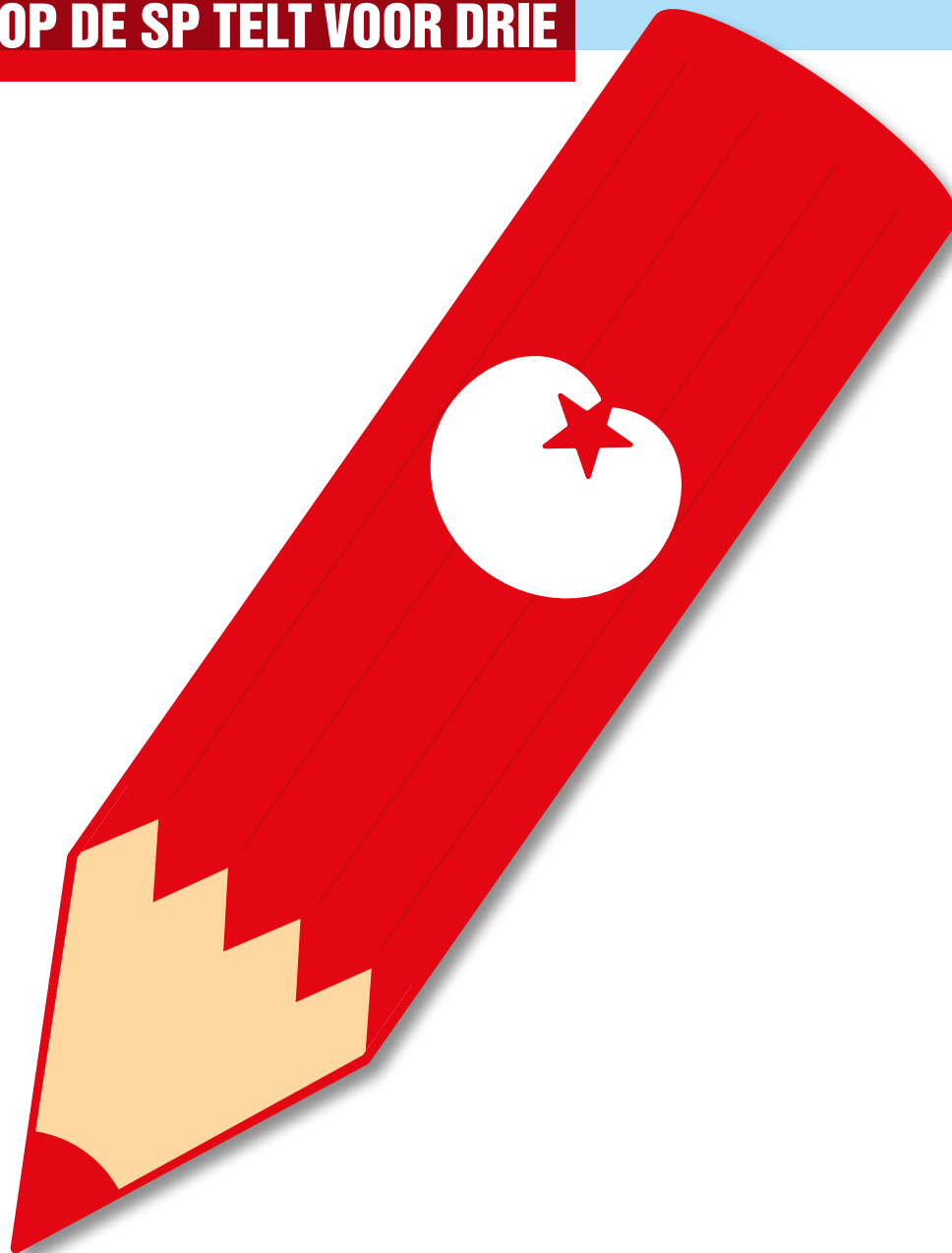

SPANNING

EEN STEM OP DE SP TELT VOOR DRIE

GROTER IN DE PROVINCIE

STERKER IN DE EERSTE KAMER

REKEN AF MET RUTTE II

EEN STEM OP DE SP TELT VOOR DRIE

Op 18 maart aanstaande vinden de Provinciale Statenverkiezingen plaats. Tiny Kox, lijsttrekker voor de SP in de Eerste Kamer, geeft aan dat een stem op de SP om drie redenen belangrijk is. Ten eerste maak je de SP sterker in de provincie, ten tweede zorg je voor een grotere SP in de Eerste Kamer en ten derde geef je met een stem op de SP een rode kaart aan dit kabinet. Dat een sterkere SP in de provincies nodig is, maken Sandra Beckerman en Eric van Kaathoven, lijsttrekkers voor de SP in Groningen en Gelderland, duidelijk aan de hand van zaken waar de SP zich sterk voor maakt. Belangrijkste punt voor de SP in Groningen is dat de boringen naar aardgas flink verminderd worden. Niet winst maar veiligheid voor de bewoners moet boven alles gaan. In Gelderland wil de SP vooral dat de miljarden die de provincie verdiend heeft met de verkoop van de Nuon-aandelen niet langer worden opgepot, maar worden geïnvesteerd in bijvoorbeeld infrastructuur en betaalbare huurwoningen.

Rik Janssen en Johan van den Hout hebben de afgelopen vier jaar laten zien dat de SP het verschil kan maken in de provincie. Zij blikken met *Spanning* kort terug op hun bestuursperiode in Zuid-Holland en Noord-Brabant.

Er komt steeds meer bewijs dat ongelijkheid slecht is voor economische groei. Instanties als de OESO en het IMF laten dat inmiddels ook zien. Toch blijft het CPB ontkennen dat dit verhaal voor Nederland opgaat.

Volgens David Hollanders liggen politieke motieven aan deze stellingname ten grondslag.

Econoom Wiemer Salverda stelt dat zowel de vermogens- als de inkomensongelijkheid in Nederland fors is toegenomen. Vooral over de top 1% zou meer informatie beschikbaar moeten komen om te weten hoe groot de economische ongelijkheid daadwerkelijk is.

De vertegenwoordigers van de Griekse winnaar van de verkiezingen, Syriza, worstelen met de oude politiek en haar vertegenwoordigers in Europa. Diederik Olders bericht over de verkiezingsoverwinning van links in Griekenland en de kans van slagen van het 'andere Europa' dat Syriza voorstaat.

Erik Wesselius van lobbywaakhond Corporate Europe Observatory laat aan de hand van drie voorbeelden uit het rapport *Spin doctors to the autocrats* van CEO zien hoe dictaturen en dubieuze regimes Brusselse lobbygroepen gebruiken om hun imago te verbeteren en om invloed uit te oefenen op de Europese politiek.

Op de achterkant spreekt Hans van Heijningen met Benjamin Pastiaux van de Belgische PVDA over de stand van zaken in België na de grote stakingen van eind vorig jaar. Pastiaux stelt dat ondanks actieve tegenwerking van de regering en werkgevers, de strijdbaarheid onder de bevolking niet is afgenomen en er nieuwe acties op komst zijn.

Eind februari verschijnt het nieuwe boek van Ronald van Raak, 'Op zoek naar ons'. Het is een vervolg op 'Op zoek naar vrijheid'. Leden kunnen het boek binnenkort bij de SP bestellen.

Tenzij anders vermeld, is op de inhoud van deze publicatie de Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel-GeenAfgelideWerken 3.0 Nederland licentie van toepassing. creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/nl

INHOUD

- 3 **'EEN STEM OP DE SP TELT DRIEDUBBEL'**
- 6 **'REKEN AF!' IN GRONINGEN EN GELDERLAND**
- 9 **'MEEBESTUREN MOET GEEN DOEL OP ZICH ZIJN'**
- 10 **MEER ONGELIJKHEID LEIDT TOT MINDER ECONOMISCHE GROEI**
- 12 **ONGELIJKHEID IN NEDERLAND WORDT ONDERSCHAT**
- 15 **KOUDE OORLOG OM GRIEKENLAND**
- 18 **EUROPESE LOBBY EN PR-BEDRIJVEN IN DIENST VAN DUBIEUZE REGIMES**
- 20 **'IN ONS STRAATJE'**

COLOFON

Spanning wordt uitgegeven door het Wetenschappelijk Bureau van de SP. Een abonnement kost 12 euro per jaar voor SP-leden en 25 euro voor niet-leden. De betaling gaat per incasso.

Abonnementenadministratie

Snouckaertlaan 70

3811 MB Amersfoort

T (088) 243 55 40

E administratie@sp.nl

Redactieadres

Snouckaertlaan 70

3811 MB Amersfoort

T (088) 243 55 35

E spanning@sp.nl

Redactie

Tijmen Lucie

Hans van Heijningen

David Hollanders

Tekstredactie

Daniël de Jongh

Redactieraad

Tiny Kox

Ronald van Raak

Arjan Vliegthart

Basisontwerp

Thonik en BENG.biz

Vormgeving

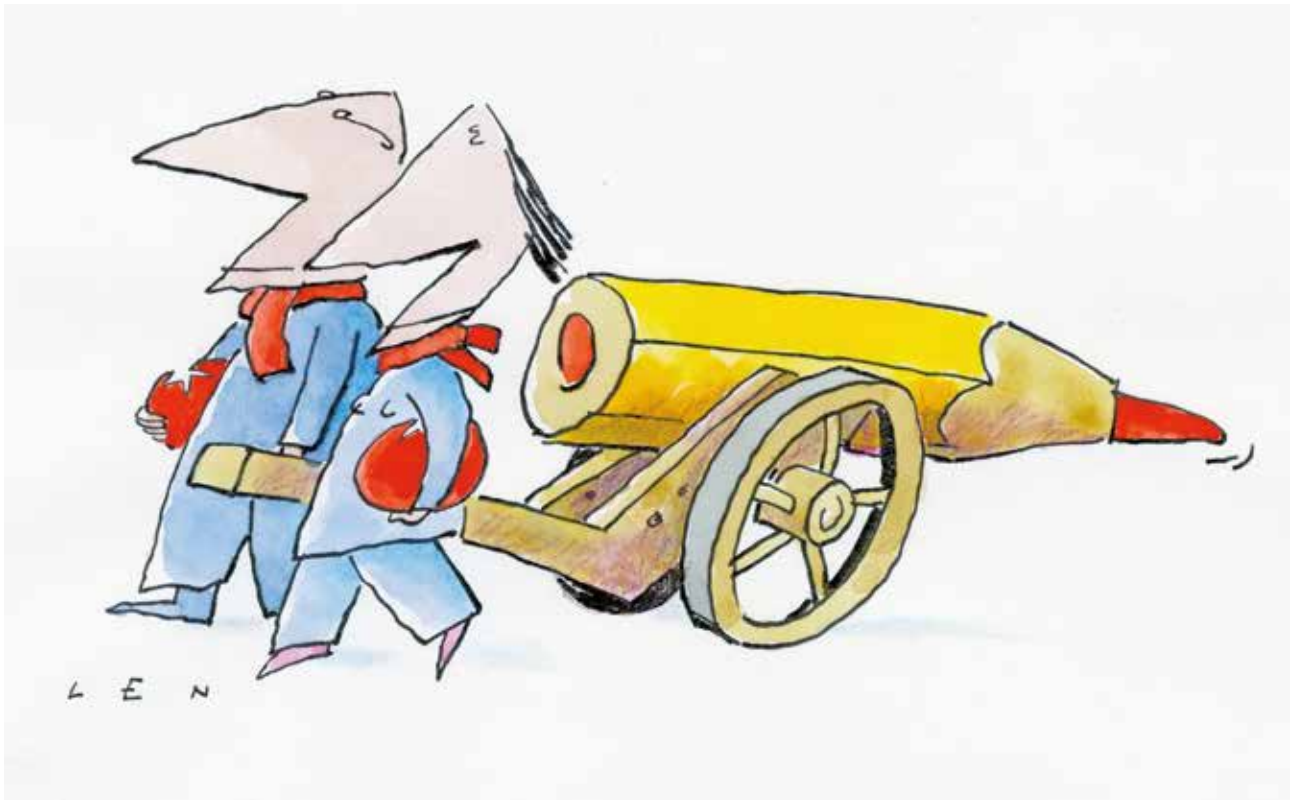
Robert de Klerk

Gonnie Sluijs

Illustratie cover

Robert de Klerk

**DE SP ZET ZICH IN VOOR MENSELIJKE WAARDIGHEID,
GELIJKWAARDIGHEID EN SOLIDARITEIT**

‘EEN STEM OP DE SP TELT DRIEDUBBEL’

INTERVIEW MET TINY KOX OVER DE PROVINCIALE STATENVERKIEZINGEN

Tekst: Tijmen Lucie Foto's: Sander van Oorspronk Illustratie: Len Munnik

Op 18 maart aanstaande vinden de Provinciale Statenverkiezingen plaats. Tiny Kox, lijsttrekker voor de SP in de Eerste Kamer, legt uit waarom deze verkiezingen zo belangrijk zijn. ‘Met een stem op de SP maak je ons sterker dicht bij huis, worden wij groter in de Eerste Kamer en geef je een duidelijk signaal aan dit kabinet om te vertrekken.’

› **Wat houden de Provinciale Statenverkiezingen eigenlijk in?**

‘Aan de ene kant zijn het normale verkiezingen, want het zijn verkiezingen voor de provinciale parlementen die dicht bij huis dingen regelen. Aan de andere kant zijn het ook bijzondere verkiezingen. Want degenen die in de provincies gekozen worden, kiezen op hun beurt weer de leden van de Eerste

Kamer, die samen de helft van onze volksvertegenwoordiging vormen.’

› **Wat zijn de belangrijkste taken van de Provinciale Staten?**

‘Er liggen veel taken op het gebied van ruimtelijke ordening en (openbaar) vervoer, maar ze gaan ook over natuur en milieu. Het zijn zaken die niet bij een ieder duidelijk op het netvlies

staan, maar die wel buitengewoon belangrijk zijn. Neem bijvoorbeeld Brabant, waar de SP heeft deelgenomen aan het college van Gedeputeerde Staten. Dankzij de SP wordt daar de ecologische hoofdstructuur voltooid. Dat klinkt ingewikkeld, maar wie in Brabant woont, zoals ik, ziet wat het betekent als de natuur gewoon zijn gang kan gaan. Helaas gebeurt dit niet in alle provincies, omdat elders andere politieke keuzes worden gemaakt. Een andere taak die erg belangrijk is en waar zowel onze gedeputeerde in Zuid-Holland als in Noord-Brabant verantwoordelijk voor

is, is het toezicht op de bedrijventerreinen. Bijvoorbeeld in Moerdijk of rondom Rotterdam zijn op deze terreinen de afgelopen jaren grote problemen ontstaan. Als verantwoordelijk bestuurder dien je dan niet alleen te kijken naar het belang van de bedrijven, maar vooral ook naar het belang van omwonenden en milieu. Gedeputeerden van de SP zijn daar goed in geslaagd. Zij hebben laten zien dat het een groot verschil maakt als de SP deelneemt aan de provinciale regering.'

› **Waarom wordt de Eerste Kamer niet direct gekozen?**

'Dat is een compromis waarvoor je ver terug moet gaan in de tijd. Het stelsel met twee Kamers, zoals we dat nu kennen, is ontstaan in 1815. Toen in 1848 met een Grondwetsherziening de basis werd gelegd voor de parlementaire democratie in Nederland, werd na veel discussie besloten om vast te houden aan de twee Kamers. De Tweede Kamer werd voortaan rechtstreeks door de kiezers gekozen, terwijl de Eerste Kamer via de provincies gekozen werd. Dat laatste had twee redenen. Ten eerste om de provincies, die het in de eeuwen daarvoor in Nederland voor het zeggen hadden gehad, te vriend te houden. En ten tweede omdat de toenmalige koning via de Eerste Kamer invloed wilde blijven uitoefenen. Dat stelsel van twee Kamers, waarbij de een direct en de ander getraptd gekozen werd, is sindsdien blijven bestaan.'

› **Waarom vallen de verkiezingen van de Eerste en Tweede Kamer niet samen?**

'De verkiezingen voor de Provinciale Staten en Eerste Kamer staan vast. Die zijn altijd een keer in de vier jaar. Net als de gemeenteraadsverkiezingen. Dat geldt niet voor de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Hoewel dit niet in de Grondwet staat, is het gebruik geworden dat als de regering tussentijds valt, de Tweede Kamer ontbonden wordt en er nieuwe verkiezingen worden uitgeschreven. Op dit moment rijst wel de vraag of het kabinet kan blijven regeren zonder steun van de Eerste Kamer.'

De SP-fractie in de Eerste Kamer met in het midden Tiny Kox.

› **Wat doet de Eerste Kamer?**

'Waar de regering en de Tweede Kamer werken aan het maken van wetsvoorstellen, heeft de Eerste Kamer de taak om na te gaan of deze wetsvoorstellen wel in orde zijn. De Eerste Kamer kijkt daarbij naar de kwaliteit, de uitvoerbaarheid en de handhaafbaarheid van de wetten. En we vragen nog een keer voor welk probleem het voorstel eigenlijk een oplossing is – of juist niet.'

› **Mag de Eerste Kamer politiek bedrijven?**

'De Eerste Kamer bestaat uit politieke partijen, dus het is logisch dat ze ook aan politiek doet. Dat is altijd zo geweest en is ook niet in strijd met de Grondwet. Dat de PvdA en VVD nu klagen over de Eerste Kamer, komt omdat zij hier geen meerderheid hebben en elke keer heel veel moeite hebben om hun wetten er doorheen te krijgen. Ik vind dat erg opportunistisch.'

› **Wat heeft de SP-fractie bereikt in de Eerste Kamer?**

'De SP heeft zich bewezen als een betrouwbare en consistente politieke partij. We zijn ons erg bewust geweest van de belangrijkste taak die de Eerste Kamer heeft: niet om het goede te stichten, maar om het kwade te

voorkomen. Daar heeft de SP veel werk van gemaakt – en dat is nodig ook, omdat er de afgelopen jaren door Rutte I en II erg slechte wetten door de Tweede Kamer zijn geloodst. Ik noem bijvoorbeeld het domme voornemen om ziekenhuizen winst te laten uitkeren. Dat werd goedgekeurd door de Tweede Kamer, maar van tafel geveegd door de Eerste Kamer. Ik noem ook de botte beperking van de vrije artskeuze. Wederom goedgekeurd door de Tweede Kamer, maar onderuitgehaald door de Eerste Kamer. En ik noem de bezuiniging op de rechtshulp en op de toegang tot de rechter voor iedere burger. Bedacht door minister Opstelten en staatssecretaris Teeven, goedgekeurd door de Tweede Kamer, maar tegengehouden door de Eerste Kamer. Naast onze hoofdtaak om het kwade te voorkomen, doen we ook ons best om het goede te stichten. Zo beloofde ik bij mijn vorige verkiezing tot lijsttrekker voor de SP in de Eerste Kamer een parlementair onderzoek naar de gevolgen van het privatiseringsproces, dat Nederland sinds de jaren negentig in zijn greep heeft. Dat onderzoek is er gekomen, voor het eerst in de geschiedenis van de Eerste Kamer, en de uitkomsten daarvan dienen nu voor regering en parlement als leidraad voor wat te doen als

iemand weer het idee krijgt om een grote hap uit de publieke sector weg te nemen. Een ander mooi resultaat is dat er op aandringen van de SP een speciale staatscommissie komt die de toenemende chaos in het familierecht gaat ordenen, zodat ouders, kinderen en partners weer weten waar ze aan toe zijn en waar hun rechten liggen. Een derde voorbeeld is dat er dankzij de SP een staatscommissie komt die naar de toekomst van ons parlementair stelsel gaat kijken. Dat was jaren niet bespreekbaar, maar nu plotseling wel, omdat de VVD na ons ook het licht heeft gezien. Een laatste voorbeeld is dat het ons nog net voor de kerst is gelukt om te voorkomen dat de verlaging van de topinkomens in de publieke en semipublieke sector stiekem een jaartje doorgeschoven zou worden. Dat stiekeme plan had steun van D66, CDA en VVD. Maar het ging gelukkig niet door. Voor het eerst in de geschiedenis kwam de Eerste Kamer, dankzij de SP, terug van kerstreces en een meerderheid stemde in met een verdere verlaging van die topinkomens van 230 naar 180 duizend euro vanaf 1 januari.'

› **Wat had de SP kunnen tegenhouden als zij meer zetels had gehad?**

'Een goed voorbeeld is het leenstelsel, dat ervoor zorgt dat kinderen uit gezinnen met lagere inkomens straks mogelijk niet meer kunnen studeren, omdat ze zich in de schulden moeten steken. Zowel in de samenleving als bij bijna alle politieke partijen leefden grote bezwaren tegen dit wetsvoorstel, maar onder grote politieke druk is het toch aangenomen. Had de SP een paar zetels meer gehad dan de huidige acht, dan was dit leenstelsel niet doorgestaan. Een stem op de SP op 18 maart kan dus echt het verschil maken.'

› **Wat doet de SP in de Eerste Kamer om kabinetsplannen tegen te houden?**

'Wij gaan ervan uit dat als je de wedstrijd begint, dat je speelt om te winnen. Zoals bij de beperking van de vrije artskenkeuze zijn we blijven hameren op onze argumenten, blijven hameren op de bezwaren die leven in de samenleving en blijven hameren op de verkiezingsprogramma's van andere politieke partijen. Mede daardoor hebben drie PvdA-senatoren gezegd: dit voorstel is in strijd met

Tiny Kox is fractievoorzitter voor de SP in de Eerste Kamer. Daarnaast is hij lid van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa.

ons verkiezingsprogramma, hier kunnen we niet voor stemmen. Omdat slechts een paar zetels het verschil maken in de Eerste Kamer, werd het wetsvoorstel om de vrije artskenkeuze te beperken afgeschoten.' Wat wij als SP-fractie ook vaak doen is de wereld van buiten het Binnenhof naar binnen halen. Zo hebben wij tot tweemaal toe de top van juridisch Nederland in de Eerste Kamer uitgenodigd om aan de andere senatoren uit te leggen dat de bezuinigingen op de rechtshulp en op de toegang tot de rechter de kwaliteit van de rechtsstaat ernstig zouden aantasten. Mede door deze bijeenkomsten zijn we er uiteindelijk in geslaagd om deze bezuinigingen van tafel te krijgen in de Eerste Kamer.'

› **Welke voorstellen van Rutte II kan de SP nog tegenhouden als zij de verkiezingen wint?**

'Deze regering zegt van zichzelf dat ze nog steeds niet uitgeregeerd is. Dan weten we wel – gezien het verleden – wat de toekomst gaat brengen. Dat betekent dat de publieke sector kleiner wordt, de lasten voor de burger hoger, en de rechten van burgers minder. Deze voorstellen zullen we kritisch tegen het licht houden en dan kan het een groot verschil maken als de SP een paar zetels meer heeft. Zeker gezien de slechte peilingen voor PvdA en VVD. Als deze uitkomen dan kan de Eerste Kamer beter haar werk doen en beter beoordelen of de voorstellen van dit kabinet problemen oplossen of juist problemen creëren, zoals met het

leenstelsel. Dan kan een voorstel als de versnelde verhoging van de AOW-leeftijd worden tegengehouden.'

› **Waarom wil de SP het huidige tweekamerstelsel hervormen?**

'Ons tweekamerstelsel bestaat dit jaar precies 200 jaar. In deze periode zijn we een ander land geworden. We zijn nu bijvoorbeeld lid van de Europese Unie, die over pakweg de helft van onze wetgeving beslist. Daarom vragen wij ons af of het stelsel van 200 jaar geleden nog wel passend is in de wereld van 2015. Wij denken dat het nodig is dat wij ons parlementair stelsel herzien. Dat zou kunnen door naar Scandinavisch voorbeeld onze twee Kamers samen te voegen tot een, die de goede eigenschappen van beide in zich verenigt. Dan wordt ons stelsel democratischer, transparanter, maar ook efficiënter, omdat wetten sneller behandeld kunnen worden, en wellicht ook goedkoper. Daarbij denken we dat een gecombineerde Kamer beter tegengas kan bieden aan 'Brussel', dat steeds meer over ons de baas wil spelen. Hervorming van het parlementaire stelsel is al jarenlang een idee van de SP, maar voor het eerst lijkt dit idee de steun te krijgen van meer partijen. Het is grappig dat we hierbij samen met de VVD voorop lopen. De VVD heeft natuurlijk haar eigen redenen, want zij heeft veel last van de Eerste Kamer. Maar wat de argumenten van de VVD ook zijn, we zijn blij dat premier Rutte heeft toegezegd een staatscommissie in te stellen die zich gaat buigen over de toekomst van ons parlementaire stelsel. Dat vind ik een buitengewoon mooi succes.'

› **Laatste vraag: Waarom moeten mensen op 18 maart SP stemmen?**

'De verkiezingen van 18 maart zijn van het allergrootste belang. Natuurlijk in de eerste plaats om nieuwe provinciale parlementen te kiezen, zodat die beter voor de belangen van hun burgers in de provincie kunnen opkomen. Maar op 18 maart telt je stem dubbel. Zeg maar gerust driedubbel. Met een stem op de SP maak je ons sterker dicht bij huis, worden wij groter in de Eerste Kamer en geef je een duidelijk signaal aan dit kabinet om te vertrekken. Want met een stem op de SP geef je ook een rode kaart aan deze regering.'

SANDRA BECKERMAN EN ERIC VAN KAATHOVEN

‘REKEN AF!’ IN GRONINGEN EN GELDERLAND

Tekst: Peter Sas en Hans van Heijningen Foto's SP Groningen en SP Gelderland

Sandra Beckerman en Eric van Kaathoven zijn lijsttrekker voor de Provinciale Staten in respectievelijk Groningen en Gelderland. Spanning sprak met hen over het belang van de provincie, de speerpunten van de SP, de verkiezingslogan ‘Reken af!’ en de kans op meebesturen.

› **Provinciale Staten staan bekend als een stoffige, bureaucratische bestuurslaag die ver af staat van de burger. Heeft een SP'er daar überhaupt iets te zoeken?**

Eric: ‘Ik kende de provincie voordat ik bij de SP kwam al als een heel belangrijk orgaan. Bij de Gelderse Natuur- en Milieufederatie, waar ik heb gewerkt, voerden we actie tegen ernstige, kankerverwekkende milieuvervuiling in Nijmegen-West. De provincie bleek de vergunningen verstrekt te hebben aan de bedrijven die de meeste vervuiling hadden veroorzaakt. Dus het belang van de provincie was mij van begin af aan duidelijk.’

Sandra: ‘De provincie heeft een aantal kerntaken die juist voor de SP heel belangrijk zijn, zoals openbaar vervoer en milieu. Bovendien hebben veel provincies ook heel veel geld te besteden. Waar gaan we dat geld in investeren? Daar wil je als SP natuurlijk invloed op uitoefenen. En je hoeft daarbij echt niet in bureaucratie te verzanden. Natuurlijk, de provincie is niet de meest sexy bestuurslaag. Maar als SP'er kun je wat dat betreft het verschil maken. In Groningen hebben we daarom steeds geprobeerd om het activisme van de lokale afdelingen naar de Staten te brengen. Zo hebben we samen met ROOD door heel de provincie actie gevoerd om een ov-jaarkaart voor 16- en 17-jarige mbo'ers te regelen. En dat is gelukt. Niet omdat het provinciebestuur dat nou zo graag wilde; integendeel. Het

Sandra Beckerman

lukte omdat we door onze actie massaal steun kregen van jongeren.’

› **Is het belang van de provincie wel voldoende bekend? Is de provincie herkenbaar voor de mensen?**

Sandra: ‘In Groningen leeft de provincie heel sterk, maar dat komt helaas juist doordat het provinciebestuur de mensen in de steek heeft gelaten. In Groningen hebben we een groot probleem: de aardbevingen door de gaswinning. Ook is de werkloosheid in Groningen torenhoog. Daar moet echt iets aan gedaan

worden. De mensen in Groningen willen dat de provincie voor hen opkomt. Maar dat doet het provinciebestuur nu niet. Onze fractie zegt: de provincie zou eigenlijk de bondgenoot van de inwoners moeten zijn in hun strijd tegen Den Haag. Maar het huidige bestuur doet precies het omgekeerde: ze zijn bondgenoot van Den Haag en strijden tegen de inwoners. We hebben echt een arrogant provinciebestuur dat volop megastallen bouwde, windmolens neerzette vlak bij woongebieden en nooit aandrong op directe vermindere-

Sandra Beckerman is sinds 10 jaar actief voor de SP in de stad Groningen, waar zij afdelingsvoorzitter en organisatiesecretaris is geweest. Ze is sinds afgelopen jaar fractievoorzitter van de SP in de provincie Groningen en sinds 2006 Statenlid.

Eric van Kaathoven is een aantal jaar actief geweest voor de SP Nijmegen, waar hij onder meer lid was van het afdelingsbestuur. Hij is sinds 2007 Statenlid en sinds 2008 fractievoorzitter van de SP in Gelderland.

dat verhullende taalgebruik gewoon nodig, anders vallen ze meteen door de mand. Toen ik net in de Provinciale Staten zat moest ik heel erg aan dat taalgebruik wennen. We kregen op een dag een stuk op de agenda en dat heette Costa Duem. Ik dacht: wat leuk! We gaan een mooi mediterrane kustplaatsje in Groningen realiseren! Maar wat bleek het te betekenen? Concrete stappen duurzame Eemsmond...'

Eric van Kaathoven

› **Wat zijn de speerpunten voor de komende provinciale verkiezingen in Groningen en Gelderland?**

Sandra: 'Bovenaan staat natuurlijk de vermindering van de gaswinning in Groningen. Nu wordt winst maken boven de veiligheid van mensen gesteld. Vorige week werd bekend dat in Loppersum twee basisscholen dicht moeten omdat de kinderen daar niet meer veilig zijn! In datzelfde dorp zijn twee op de drie huizen beschadigd door de aardbevingen. De SP zegt daarom: draai de aardgaswinning zo ver terug dat er geen aardbevingen meer zijn. En tegelijk moeten we volop investeren in Groningen, in werkgelegenheid en leefbaarheid. De grootste twee werkgevers in Groningen zijn de zorg en de sociale werkvoorziening, en daar wordt nu juist keihard op bezuinigd door het kabinet. Dat tij moeten we echt keren. Er moet fors geïnvesteerd worden in werkgelegenheid en dan juist in sectoren waar Groningen goed in is, in plaats van in nieuwe megalomane projecten zoals de Blauwe Stad. Zo heeft Oost-Groningen een van de beste landbouwgrondsoorten van Europa. Vooral vezels groeien daar heel goed, zoals vezelhennep, waar veel industriële toepassingen van zijn, zoals batterijen, textiel, beton. Dat is een vorm van landbouw met groeipotentie. Dus investeer daarin! Zet in Oost-Groningen een Kenniscentrum op voor vezelteelt, zodat jongeren daarin opgeleid kunnen worden. Een ander plan dat wij hebben is de oprichting van een provinciale woningcorporatie die zich moet gaan bezighouden met de reparatie en verkoop of verhuur van de woningen die door de aardbevingen beschadigd zijn geraakt. Heel veel mensen hebben daardoor namelijk een enorm probleem. Zij dachten dat hun huis voor hun pensioen zou zorgen, maar dat huis is nu onverkoop-

ring van de gaswinning.'

Eric: 'In Gelderland is de provincie veel minder bekend. Maar als je het hebt over concrete onderwerpen waar de provincie over gaat – windmolens, betere treinverbindingen, natuurbeheer – dan leven die wel degelijk bij de mensen. Het is aan de provinciale politici om aan de mensen duidelijk te maken dat dat onderwerpen zijn waar de provincie over gaat. Het probleem met provinciale politiek is vaak dat de onderwerpen nogal abstract zijn. Het gaat bijvoorbeeld om een 'structuurvisie voor de lange termijn' of om een

'toekomstgerichte investeringsagenda'. Dat zijn niet echt wervende slogans waarmee je de mensen warm maakt. Maar het kan ook anders. Bijvoorbeeld een ov-jaarkaart voor alle mbo'ers, dat snapt iedereen. En in plaats van een 'toekomstgerichte investeringsagenda' kun je ook gewoon zeggen: wij gaan 10.000 extra woningen bouwen, punt. Ik denk dat juist de SP daarbij een verschil kan maken. Juist een SP'er moet de vertaalslag kunnen maken van de soms abstracte politiek van de provincie naar de taal van de straat.'

Sandra: 'Sommige partijen hebben

baar geworden. Wij vinden dat er voor die mensen een goede uitkoopregeling moet komen. Een woningbouwcorporatie moet die huizen kopen en repareren en wel zodanig dat die mensen hun woning ook weer terug kunnen huren. Daarbij moet ook ingezet worden op het verduurzamen van die woningen. Die reparaties moeten dan gedaan worden door regionale bouwbedrijven, zodat we tegelijk de Groningse economie stimuleren.'

Eric: 'Ons belangrijkste punt is dat het geld dat de provincie verdiend heeft met de verkoop van de Nuon-aandelen niet langer wordt opgepot, maar geïnvesteerd, zodat iedereen in Gelderland daarvan profiteert. Gelderland heeft 4,4 miljard euro verdiend aan de verkoop van Nuon en is de rijkste provincie! Daar waren wij als SP destijds zwaar op tegen. Maar nu is het een feit. Nu moeten we meedenken over hoe dat geld geïnvesteerd gaat worden. Tot nu toe wilden de meeste partijen in Gelderland dat geld vooral oppotten. Al voor de vorige verkiezingen zeiden wij: ga dat geld investeren! Zeker in deze tijd van crisis, waarin investeringen zo keihard nodig zijn. Concreet stellen wij voor om van die 4,4 miljard de komende jaren 1 miljard te investeren, bijvoorbeeld in betere spoorlijnen, zoals de aanleg van dubbelspoor in de Achterhoek, waar de gebrekkige bereikbaarheid nog steeds een groot probleem is. En we willen meer investeren in de bouw van sociale huurwoningen en in de verduurzaming van bestaande woningen. De bouwprojecten van de woningcorporaties zijn stilgevallen door de verhuurderheffing en de crisis. Daarom zeggen wij: gebruik dat Nuon-geld om minstens tienduizend woningen erbij te bouwen of grondig te verbouwen en te verduurzamen. In krimpgebieden bijvoorbeeld is er niet zozeer vraag naar meer sociale woningen als wel naar het aanpassen van bestaande woningen voor ouderen. Door al deze bouwprojecten help je tegelijk ook weer mensen aan de slag.'

› **De nieuwe verkiezingsleus van de SP luidt Reken af! Is die slogan ook op provinciaal niveau goed te gebruiken?**

Sandra: 'Voor ons is die slogan geweldig! De regering heeft de Groningers flink in de steek gelaten de

afgelopen jaren. En het provinciebestuur is helemaal meegegaan in het Haagse afbraakbeleid. De Groningers snakken naar een provinciebestuur dat wél voor hen opkomt. We moeten het landelijke karakter van deze verkiezingen goed duidelijk maken. Want al die mooie plannen die wij hebben – het repareren van de aardbevingsschade, het investeren in werkgelegenheid – dat haalt allemaal weinig uit als er een regering blijft zitten die de gaskraan gewoon weer opendraait, die doorgaat met het afbreken van de sociale werkvoorziening en die ervoor zorgt dat twee van de vijf Groningse ziekenhuizen dichtgaan. We kunnen alleen het verschil maken in de provincie als we ook landelijk het verschil kunnen maken. De SP kan dat, de regionale partijen niet. Daar hebben we er nogal veel van in Groningen. Wat we dus aan de mensen duidelijk moeten maken is de meerwaarde van een stem op de SP. Wij kunnen via de Eerste Kamer de regering dwarszitten, de regionale partijen niet. Voor ons is de leus Reken af! ook bijzonder geschikt omdat we nu eindelijk willen afrekenen met de NAM, die al die jaren heeft geprofiteerd van de gaswinning in Groningen. In dat licht zal onze campagneaftrap een spraakmakende actie zijn. In de nacht van 17 op 18 februari trekken we erop uit om overal waar het logo van de NAM te zien is een poster te plakken met de tekst: GEEFT! De NAM nam tot nu toe vooral rijkdom uit Groningen, nu is het tijd om te geven. We hebben teams gemaakt die 's nachts die posters door heel Groningen gaan plakken. Tegelijkertijd presenteren we ook een rapport met onze alternatieven. De boodschap is: de tijd van nemen is voorbij, de tijd van geven is aangebroken.'

Eric: 'Voor Gelderland is de leus Reken af! misschien wat minder effectief. Kijk, op straat zal het prima werken hoor, want dit zijn toch ook landelijke verkiezingen. Maar op provinciaal niveau geven wij de voorkeur aan de leus 'Investeren in een 100 % sociaal Gelderland'. In Gelderland gaat het immers vooral om de vraag of we het Nuon-geld gaan oppotten of dat we het gaan investeren. Als SP willen wij ook verschillende mensen aantrekken. We moeten er zijn voor de laagopgeleide, kwetsbare mensen die het helemaal gehad

hebben met de Haagse politiek. Voor hen is de slogan Reken af! perfect. Maar er is ook een groeiende groep hoger opgeleiden die dat niet genoeg vindt, die van ons ook alternatieven verwacht. Die twee dingen – afrekenen met Den Haag en alternatieven bieden – willen we combineren. Wat dit betreft kunnen we goed aanknopen bij wat er gebeurt in landen als Griekenland en Spanje. Daar is ook een groeiende beweging die zegt: stop met bezuinigen en afbreken, ga investeren en opbouwen.'

› **Meebesturen in de provincie, gaat dat lukken?**

Eric: 'In Gelderland maken we zeker kans, hoewel we waarschijnlijk niet de grootste partij worden. Op de Veluwe scoort de SP traditioneel heel slecht, daar domineren vooral de christelijke partijen. We zullen dus moeten inzetten op samenwerking met andere partijen. En daarbij zijn er vele verschillende coalities mogelijk, ook zonder de SP. Overigens geldt dat ook voor de andere partijen hoor, geen enkele partij zal zo groot worden dat ze onmisbaar is. Toch denk ik zeker wel dat de SP een kans heeft om te gaan meebesturen. Veel partijen zijn de laatste jaren onze kant opgedraaid als het gaat om het investeren in het Nuon-geld. Daarom hebben we al voorzichtig de term 'investeringscoalitie' gelanceerd. Zowel CDA, D66 als SP wilden dat al voor de vorige verkiezingen, en nu zie je dat PvdA en GroenLinks ook die kant op gaan.'

Sandra: 'In Groningen gaat het eigenlijk maar om één ding: de SP moet de grootste worden. Dan hebben we heel veel kans om in het college te komen. Anders is die kans bij ons veel kleiner. Dat betekent gewoon dat we heel hard campagne moeten voeren. Bij de raadsverkiezingen van vorig jaar deden we mee in tien gemeenten en in vijf werden we de allergrootste. Dat betekent voor de komende Statenverkiezingen dat we zeker een grote kans hebben om het verschil te kunnen maken. Maar dan moeten al die mensen die toen op ons gestemd hebben, dit nu ook weer doen. Daarom hebben wij ook de leus 'Kom op voor Groningen!' gelanceerd. Dat betekent enerzijds: reken af met het kabinet! En kom op voor een beter provinciebestuur! Maar het betekent ook: kom vooral stemmen!'

RIK JANSSEN EN JOHAN VAN DEN HOUT 'MEEBESTUREN MOET GEEN DOEL OP ZICH ZIJN'

Tekst: Peter Sas Foto's Suzanne van de Kerk

Rik Janssen en Johan van den Hout zijn sinds 2011 gedeputeerden voor de SP in de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant. Hun troef: 'We komen afspraken na en lopen niet weg voor moeilijke besluiten. Ik denk dat de koudwatervrees bij andere partijen om met de SP te besturen een stuk minder is geworden.'

› **Wat zijn concreet de behaalde resultaten van de SP in jouw provincie?**

Rik: 'Er is veel geïnvesteerd in uitbreiding en verbetering van het openbaar vervoer. Er is een steviger aanpak ingevoerd bij toezicht en handhaving als het gaat om risicovolle bedrijven. Bij de jeugdzorg zijn de wachtlijsten aangepakt en de gemeenten zijn uitgebreid ondersteund bij de overgang van de jeugdzorg naar de gemeenten. En misschien wel het belangrijkste: de SP-manier van besturen is praktijk geworden. We hebben laten zien dat beslissingen niet van bovenaf opgelegd hoeven te worden, maar dat je samen met de mensen naar oplossingen kunt zoeken.'

Johan: 'In Noord-Brabant zijn we trots op het hele bestuursakkoord en op het feit dat we alle voornemens ook daadwerkelijk gehaald hebben. Om een concreet voorbeeld te geven: het is gelukt om ondanks een te krap budget toch geld vrij te maken om de ecologische hoofdstructuur te voltooiën, wat de natuur in Noord-Brabant ten goede komt.'

› **Wat betekent de SP-deelname in het provinciebestuur voor onze doelstelling om ook op nationaal niveau mee te gaan besturen?**

Rik: 'We hebben, in een bestuurslaag waar we niet eerder meebestuurd, laten zien dat we dat kunnen, dat we betrouwbaar zijn in het nakomen van afspraken en niet weglopen voor moeilijke besluiten. Ik denk dat de koudwatervrees bij andere partijen om met de SP te besturen een stuk minder is geworden.'

Boven: Rik Janssen.

Onder: Johan van den Hout.

Johan: 'Inderdaad, dat denk ik ook. En voor onszelf was het natuurlijk ook een nuttige oefening in meer bestuursverantwoordelijkheid.'

› **Leidt SP-deelname aan het provinciaal bestuur er niet toe dat de SP een gewone, parlementaire partij wordt?**

Johan: 'Nee, een gewone partij zullen we nooit worden – vanwege onze standpunten en onze activistische werkwijze. Maar we moeten wel beseffen dat we *ook* een parlementaire partij zijn. Een van de redenen waarom de SP is opgericht is om binnen het democratisch systeem op zoveel mogelijk plaatsen mee te doen en onze ideeën om te zetten in beleid. Dat werk binnen vertegenwoordigende organen is een van onze taken. En daar is niks mis mee, zolang we onze achtergrond van activisme onder de mensen zelf niet uit het oog verliezen.'

Rik: 'Daar ben ik het helemaal mee eens. We zijn een parlementaire partij, maar we zijn bijzonder door onze

organisatie, onze binding met de mensen om wie het gaat en onze bereidheid om in actie te komen. En natuurlijk heeft het ook z'n pluspunten om mee te besturen. Waar we vroeger in de oppositie alles moesten vragen, daar kunnen we nu de dingen die voor ons belangrijk zijn zelf regelen. We moeten alleen niet denken dat meebesturen een doel op zich is. Het is alleen maar een middel om onze doelen te realiseren.'

› **Besturen is een vak. Welk advies geef je aan provinciale fracties die na de verkiezingen van 18 maart voor het dilemma staan of ze wel of niet moeten meebesturen?**

Rik: 'Kijk met open blik of je voldoende kunt binnenhalen. Wees daarbij realistisch en kijk ook naar wat je niet binnenhaalt als je niet meebestuurt. Verder heb ik persoonlijk gemerkt dat het opbouwen van relaties met collega's van andere provincies heel belangrijk is. Je kunt dat 'netwerken' noemen, maar het is een belangrijk middel om meer te kunnen bereiken.'

Johan: 'Mijn advies is: zorg dat je heel serieuze bestuurskandidaten hebt! Besturen is zeker een vak apart en daar is in de partij vooralsnog onvoldoende aandacht voor. En we moeten denk ik niet proberen om het alleen intern op te lossen, daarvoor hebben we nu nog te weinig bestuurders in huis. Er zijn uitstekende cursussen en leergangen beschikbaar die zinvol kunnen zijn voor beginnende bestuurders.'

Rik Janssen is sinds april 2011 SP-gedeputeerde in Zuid-Holland. Hij is verantwoordelijk voor Bestuur, Jeugdzorg, Maatschappelijke Participatie, Milieu.

Johan van den Hout is sinds september 2011 SP-gedeputeerde in Noord-Brabant. Hij is verantwoordelijk voor Ecologie en Handhaving.

Zie voor een eerder uitgebreid interview in Spanning met Janssen en Van den Hout: sp.nl/sp1401pdf

MEER ONGELIJKHEID LEIDT TOT MINDER ECONOMISCHE GROEI BEHALVE BIJ HET CPB

Tekst: David Hollanders

Afgelopen jaar verschenen twee studies van de OESO en het IMF die aantoonen dat er een negatieve relatie bestaat tussen ongelijkheid en economische groei. Desondanks blijft het CPB ontkennen dat dit verhaal voor Nederland opgaat. Overtuigend is deze stellingname allerminst.

Er is een interessante verschuiving in het politieke en academische debat over ongelijkheid gaande. Tot voor kort waren de scheidslijnen als volgt. Politici – met name van de SP – stelden dat ongelijkheid onvereenigbaar is met menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Sociaal wetenschappers wezen op de toename van uiteenlopende zaken als depressies, zelfmoorden, tienerzwangerschappen, alcoholisme, schooluitval en criminaliteit in landen met grote ongelijkheid. Economen stelden echter dat ongelijkheid leidt tot economische groei, omdat het mensen zou prikkelen om harder en meer te werken. En dus werd elke politicus die nivellering bepleitte direct voorgehouden dat de plannen weliswaar sympathiek zijn maar ‘de economie schaden’.

Vorig jaar is er echter iets veranderd. In 2014 verschenen twee studies bij twee grote internationale economische instituten (OESO en IMF), waarin staat dat meer ongelijkheid leidt tot minder economische groei. Er is dus – volgens deze studies – geen enkel argument meer over om tegen nivellering te zijn en er is (nog) meer

reden om er voor te zijn. Maar niet alle economen zijn overtuigd. Een Nederlands economisch instituut (het CPB) schreef in een brief aan de Tweede Kamer dat de OESO-studie niet relevant is voor Nederland. Die brief is zo zwak onderbouwd – juist ook volgens de criteria van de economische wetenschap *zelf* – dat de stellingname alleen politiek verklaard kan worden. Er is het CPB alles aan gelegen om het laatste argument tegen nivellering – dat het de economie zou schaden – te redden.

STATISTISCHE ANALYSE

De OESO-studie van Cingano (2014) bevat een statistische analyse van het effect van inkomensongelijkheid op economische groei. De gebruikte data beslaan de periode 1970-2010 voor 31 OESO-landen (inclusief Nederland). De modellen zijn geschat volgens de statistische regelen der kunst. Dat betekent niet dat er geen kritiek op mogelijk is (waarover later meer), maar het is hier van belang dat het CPB zelf vergelijkbare modellen gebruikt.

Na een reeks statistische analyses is de belangrijkste conclusie dat inkomensongelijkheid een negatief effect heeft op economische groei (‘ongelijkheid heeft een omvangrijke en statistisch significante, negatieve impact op economische groei’, p.28, vertaling red.). Het effect is daarbij ook substantieel. Als Nederland de ongelijkheid (zoals gemeten met de zogenoemde Gini-coëfficiënt) reduceert tot die in Slovenië, dan zou dat leiden tot een groei van ongeveer 20 miljard euro. Kortom, nivellering is alom gewenst.

Wie verwacht dat het CPB de econometrische studie onderschrijft, komt

bedrogen uit. Op verzoek van de Tweede Kamer reageerde het CPB per brief, op 22 december jl. In die brief bekritiseert het CPB niet zozeer het model – dat zou ook ongeloofwaardig zijn, omdat het CPB dit soort modellen zelf gebruikt – maar wel de conclusies die direct uit de modeluitkomsten volgen. Het stelt namelijk dat de uitkomsten irrelevant zijn voor Nederland. Het algemene effect voor OESO-landen zou in het specifieke geval van Nederland niet opgaan. Deze stellingname berust op twee beweringen. Ten eerste wordt gesteld (i): ‘De implicaties voor Nederland zijn beperkt gezien de redelijk stabiele verdeling van de netto inkomens in de beschouwde periode. De cumulatieve BBP-groei van 36,3 % van 1990 tot 2010 is slechts 4,7 % lager als gevolg van de licht hogere inkomensongelijkheid.’ Ten tweede wordt gesteld (ii): ‘Ook bestaan er voor Nederland weinig aanwijzingen dat het mechanisme dat centraal staat in de OESO-studie, belangrijk is aangezien lage inkomensgroepen geen sterke beperkingen lijken te ondervinden bij de opbouw van menselijk kapitaal (of *human capital*).’ Het CPB stelt dan ook dat de eigen modellen – die geen rekening houden met het effect van ongelijkheid op groei – gehandhaafd kunnen blijven. Beide beweringen snijden geen enkel hout. De conclusie – dat het CPB er goed aan doet ongelijkheid te negeren in groei modellen – volgt dan ook niet.

Ten aanzien van de eerste bewering, dat het effect voor Nederland in het recente verleden gering was (i): het CPB neemt alleen in ogenschouw het effect van ongelijkheid op groei in de afgelopen jaren, niet het effect dat

verlaging van de ongelijkheid op groei gehad zou hebben. Een vergelijkbare redenering is dat een zeer ongelijk land geen probleem heeft, zolang de ongelijkheid maar niet toeneemt. De constatering dat ongelijkheid in Nederland niet afgenomen is (en volgens sommige maatstaven toeneemt), moet nu juist leiden tot de dringende beleidsaanbeveling de ongelijkheid te verminderen. Maar deze voor de hand liggende conclusie trekt het CPB niet.

EMPIRISCH VERBAND

Wat betreft de tweede bewering, dat het Nederlandse onderwijsstelsel toegankelijk genoeg is (ii): de stelling van het CPB is zo eenzijdig dat het misleidend wordt. Het paper van de OESO constateert dat er een empirisch verband is tussen ongelijkheid en groei. Het onderzoek wordt daarbij gemotiveerd door een aantal mogelijke theoretische mechanismen. Een

theoretische mechanismen waardoor ongelijkheid kan leiden tot meer groei. Zo kan grotere ongelijkheid de prikkels in een samenleving om meer te verdienen vergroten, wat leidt tot meer arbeidsaanbod en/of hogere productiviteit.

Verder is het *working paper* van de OESO niet de enige studie naar het verband tussen ongelijkheid en groei. De bevindingen sluiten aan bij die van een IMF *discussion note* van Ostry e.a. (2014). Een belangrijke bevinding van Ostry e.a. is dat ongelijkheid leidt tot minder groei. ('Lagere netto ongelijkheid correleert sterk met snellere en meer duurzame groei, voor een bepaalde mate van herverdeling', p. 4). Het CPB noemt deze studie niet.

Dit alles betekent niet dat er geen kanttekeningen bij de studie te plaatsen zijn. De belangrijkste kanttekening is dat de beschouwde

melijkheid van het funeste effect is met de OESO-studie verder toegenomen. Dat is nog steeds geen (volle) consensus en er kan altijd gediscussieerd worden over modelaanname. Maar dat laatste doet het CPB juist niet. Het stelt dat Nederland een uniek land is waar ongelijkheid geen negatief effect heeft op de economische groei. En het doet dat op grond van beweringen die eenzijdig en misleidend zijn.

Het lijkt er eerder op dat het CPB niet overtuigd wil worden. Het is gissen naar de precieze beweegredenen van het CPB, maar het ligt zeer voor de hand dat het zich terdege realiseert dat de OESO-studie en de IMF-studie de bijl aan de wortel zijn van het enige argument tegen nivellering. Kort en goed: ongelijkheid is om heel veel redenen slecht en het leidt ook nog eens tot economische krimp. De krampachtige en inhoudelijk volstrekt

Na een reeks statistische analyses is de belangrijkste conclusie dat inkomensongelijkheid een negatief effect heeft op economische groei

van de drie mechanismen die Cingano noemt, is inderdaad het negatieve effect van ongelijkheid op het opleidingsniveau (zgn. *human capital*) van mensen met een laag inkomen. Dat is evenwel een van de mogelijke effecten; het is niet het enige en evenmin noodzakelijkerwijs het belangrijkste. De twee andere theoretische mechanismen zijn dat ongelijkheid kan leiden tot verminderde economische groei door [a] politieke instabiliteit en [b] verminderde consumptie (daar mensen met een laag inkomen een groter deel consumeren dan mensen met een hoog inkomen, die het vooral sparen). Dat laatste is zeer relevant voor Nederland, dat sinds 2008 in recessie is, met als oorzaak achterblijvende consumptie. Hierover zwijgt het CPB. Overigens noemt Cingano ook

periode (1970-2010) beperkt is. Waarschijnlijk leidt het negeren van de periode 1950-1970 – een periode met dalende ongelijkheid én hoge economische groei – tot een onderschatting van het effect. Ook wordt uitsluitend inkomensongelijkheid beschouwd en niet vermogensongelijkheid. Piketty heeft getoond dat vooral dat laatste toeneemt in de afgelopen decennia, en dat is wederom precies een periode met relatief weinig groei. Ook dit leidt waarschijnlijk tot een onderschatting.

MISLEIDEND

Hoe de reactie van het CPB te duiden? Went (2014) stelde in een WRR-bundel over de gehele, tot dan toe bekende literatuur: 'Er is voldoende bewijs voor wie overtuigd wil worden (Dillow 2014), maar helemaal spijkerhard is dat niet (Bernstein 2013)' (p. 140, verwijzingen aldaar). Went verwijst daarbij niet naar de studie van Cingano, die waarschijnlijk nog niet beschikbaar was. De aanne-

gebrekkige reactie van het CPB laat zien dat ze daar niet aan willen. Daarmee breekt het CPB met de zelf opgelegde taak om academische inzichten op neutrale wijze toegankelijk te maken voor het Nederlandse debat.

REFERENTIES

- Cingano, F. (2014), *Trends in Income Inequality and Its Impact on Economic Growth*, OECD-working paper No. 163.
- CPB (2014), *CPB-reactie op OESO-studie over de relatie tussen inkomensongelijkheid en economische groei*, 22 december 2014.
- Ostry, J.D., A. Berg en C.G. Tsangarides (2014), *Redistribution, Inequality, and Growth*, IMF Discussion Note.
- Went, R. (2014), *Inkomensgelijkheid en groei*, in: *Hoe ongelijk is Nederland? Een verkenning van de ontwikkeling en gevolgen van economische ongelijkheid*, red.: M. Kremer, M Bovens, E. Schrijvers en R. Went (Amsterdam University Press), pp. 133-150.

ONGELIJKHEID IN NEDERLAND WORDT ONDERSCHAT

Tekst: Tijmen Lucie en David Hollanders foto: Co de Kruijf / Hollandse Hoogte ©

Volgens Wiemer Salverda, hoogleraar Arbeidsmarkt en Ongelijkheid, worden zowel de inkomens als de vermogensverdeling in Nederland steeds schever. Vooral meer informatie over de top 1 % is nodig om beter inzichtelijk te krijgen hoe groot de ongelijkheid daadwerkelijk is.

› **Wat weten we over inkomensongelijkheid in Nederland en is deze toegenomen?**

‘Wat we weten hangt een beetje af van hoe je het bekijkt. Het is namelijk een nogal gecompliceerd geheel. Je hebt zoveel types inkomen: bruto inkomen, netto inkomen, gestandaardiseerd inkomen (het gemiddelde netto inkomen per lid van een huishouden in verhouding tot een eenpersoons-huishouden, red.). Dat maakt allemaal uit. Het hangt er ook van af wat voor maat voor ongelijkheid je gebruikt. En of je het over huishoudens of over personen hebt, of over hun totale inkomen of over hun loon. En je weet niet precies hoe dat huishoudinkomen is samengesteld. Een van de dingen die ik doe, is kijken naar de bruto inkomens van huishoudens (marktinkomen en uitkeringen). Ik gebruik daarbij een ongelijkheidsmaat die de aandacht richt op de afstand tussen de onderkant en de bovenkant van de inkomensverdeling. De conclusie daaruit luidt dat de inkomensongelijkheid van huishoudens de afgelopen 35 jaar groter is dan ooit – en stijgende. Drijvende krachten achter deze groei zijn een doorgaande stijging van loonongelijkheid en een afnemende inkomensherverdeling (uitkeringen en belastingen). De rol van inkomens uit onderneming en vermogen lijkt daarentegen verrassend gering.’

› **Hoe komt dat laatste?**

‘Ik denk dat inkomen uit vermogen niet goed wordt waargenomen. Eigenlijk wordt er alleen maar inkomen toegekend aan vermogen in de vorm van een fictief rendement van 4 procent. Maar zeker bij de grote vermogens wordt gedacht dat de opbrengst aanzienlijk hoger is, terwijl mensen met kleine vermogens blij mogen zijn met 1 procent rente. Er is dus sprake van een onderschatting van wat er aan de bovenkant gebeurt en een overschatting van wat er bij lage vermogens gebeurt. Ook de toegerekende huurwaarde (de naar schatting door eigenhuizenbezit uitgespaarde huur die als inkomen wordt geteld) wordt in Nederland buitengewoon onderschat. Ik heb uitgerekend dat de gemiddelde toegerekende huurwaarde nu (namelijk zo'n 220 euro per huishouden per maand) niet veel hoger ligt dan wat ik zelf in de jaren zeventig in reële termen betaalde voor een woning driehoog achter in de Staatsliedenbuurt in Amsterdam.’

› **Heeft belastingontduiking nog invloed op uw gegevens?**

‘Voor arbeidsinkomens is de belasting vaak niet te ontduiken. Dat wordt bijna allemaal waargenomen. Behalve misschien bij mensen die zwart huishoudelijke diensten verrichten, maar dat maakt op het totaal niet veel uit. Bonussen worden misschien wel gunstiger behandeld, maar dat is redelijk zichtbaar. Datzelfde geldt voor zzp'ers. Vooral voor kapitaalinkomen is belastingontduiking relevant, wanneer mensen hun vermogen in het buitenland onderbrengen. Dat zal in Nederland niet anders zijn dan in andere landen. We weten allemaal van Luxemburg dat dat gebeurt. Daartegen is wel veel actie in de maak. Nationale regeringen hebben inmiddels begrepen dat het in hun gezamenlijk belang is om dit probleem aan te pakken, want iedereen lijdt eronder. Je ziet hoe

sterk de Duitsers ermee bezig zijn, maar ook andere landen en organisaties. Zo wil bijvoorbeeld ook Obama in een keer 240 miljard dollar belasting heffen over de winsten van bedrijven in het buitenland om te investeren in infrastructuur.’

› **Wordt de vermogensverdeling onderschat vanwege belastingontduiking?**

‘Voor een deel wel, denk ik. Maar hoeveel weet je niet. Er bestond een inkeerregeling, waarmee mensen vermogens konden teruggeven die ze weggesluisd hadden. Zij hoefden dan alleen de belasting te betalen die op dat moment gold en de rest werd kwijtgescholden. Je zag dat de vermogens die terugkwamen pasten binnen de top 10 %, maar hoe deze verdeeld waren is niet bekend. De gegevens wijzen op 0,5 miljoen euro gemiddeld, maar of daar een paar heel grote tussen zaten en wat kleinere weten we niet. Het zullen in elk geval geen vermogens van onder de 20 duizend euro zijn, want je moet er wel wat voor doen om je vermogen in het buitenland onder te brengen.’

› **Wat weten we nog niet over ongelijkheid, wat we wel willen weten?**

‘Er is al heel lang discussie over de top 1 % en de top 0,1 %. Het CBS heeft dat voor inkomens nog nooit gepubliceerd. Ze maken sinds kort wel de vermogensverdeling integraal en die combineren ze met inkomens, dus de gegevens hebben ze. Vanaf 2010 zouden ze prima de top 1 of top 0,1 % voor inkomens kunnen publiceren. Dat is niet in strijd met privacy-wetgeving, zolang de gegevens niet te herleiden zijn tot een huishouden. De vermogensverdeling is pas weer in de Volkskrant verschenen, maar die heeft er wel voor moeten betalen aan het CBS. Als zelfs de Zwitsers het in officiële regeringsrapporten hebben over de toenemende ongelijkheid tussen de top 1 % en de rest, dan kun je als Nederland niet

Bezoekers van de Miljonair Fair.

‘Het CBS zou prima een top 500 van vermogens kunnen samenstellen.’

meer achterblijven. Voor de topinkomens-database van Piketty en anderen, waar ik ook aan meewerk, moet ik elke keer weer naar het CBS om alles zelf uit te zoeken. Dat vind ik niet goed geregeld. Het gaat daarbij om het democratisch informeren van het publieke debat, want we weten langzamerhand heel goed dat de uiterste top er anders uitziet dan de brede top. We weten voor Nederland alleen niet in welke mate. De vermogenscijfers die op tafel zijn gekomen laten wel duidelijk zien dat er een groot verschil binnen de top tien is tussen de top 1 % of top 0,1 % en de rest.

Het CBS zou prima een top 500 van vermogens kunnen samenstellen. Deze zal wel verschillen van de Quote 500, want in de Quote zitten een boel dingen niet, die het CBS wel heeft. Zo kent Quote de bankrekeningen niet

en baseert die zich alleen op gegevens uit het kadaster en van de Kamer van Koophandel. De Quote onderschat de topvermogens dus voor een deel. Daar staat weer tegenover dat de Quote niet naar vermogens van huishoudens kijkt, maar bijvoorbeeld naar die van familieleden. Dat maakt ook verschil.

Maar een top 500 zou het CBS zeker kunnen maken, dus vraag ernaar! Als je toegang zou krijgen tot die microgegevens, kun je ook onderzoeken hoe de topvermogens zich van het ene op het andere jaar ontwikkelen. Daar pleit Piketty ook voor. De gegevens voor inkomen en vermogen zijn integraal aanwezig, dus je kunt het onderzoeken. In Noorwegen kun je bijvoorbeeld alle inkomens met inkomstenbelasting die mensen afdragen op internet vinden. Die zijn openbaar. En in Zweden hebben ze de

ontwikkeling van topvermogens over een langere periode onderzocht. Op basis van IQ-testen van de militaire dienstkeuring van mannen kwamen de onderzoekers tot de conclusie dat de volgende generatie zijn topvermogen niet zozeer te danken had aan zijn IQ als wel aan wat men geërfd had. Iets dergelijks zou je ook wel voor Nederland willen weten.’

› **Er is nogal eens discussie of pensioenopbouw bij pensioenvermogen moet worden gerekend of niet. Hoe denkt u hier over?**

‘Ik heb het niet meegenomen, omdat je niet weet wat de individuele aanspraken van mensen zijn. Die kun je ook niet voorspellen, want ze hangen onder meer af van wat de kapitaalmarkten doen. Ook de levensverwachting is bepalend. Mensen met hoge pensioenen leven

waarschijnlijk ook langer. Daar komt nog bij dat je er niet over kunt beschikken. Aan de andere kant kun je stellen dat als mensen via het pensioenstelsel sparen, ze minder zelf hoeven te sparen. Maar zolang mensen met hoge en lage inkomens in gelijke mate sparen, geeft dat geen vertekend beeld.’

› **U geeft aan dat er veel verschillende keuzes en dilemma’s zijn in ongelijkheidsonderzoek; kun je eigenlijk nog wel iets over ongelijkheid met zekerheid zeggen?**

‘Er zijn nog wel een paar dingen meer over te zeggen. We hebben het hier alsmat over geldinkomen en geldelijk vermogen. Maar uiteindelijk is ook de toegang die mensen hebben tot gezondheidszorg of onderwijs heel belangrijk. Je kunt dit de herverdeling van inkomen noemen, die naast het netto-inkomen ook de toegankelijkheid en het gebruik van publieke diensten bekijkt. Als je uitgaat van netto inkomens, maakt het veel uit of je tien mille of één mille betaalt om je ziektekosten te verzekeren, of een percentage van je inkomen, zoals in de oude Ziekenfondswet voor twee derde van de bevolking het geval was. Dit soort zaken hebben we uitgebreid bekeken in het GINI-rapport¹ en daaruit blijkt dat ook deze ultieme herverdeling veel schever is geworden dan voorheen. Er gaat minder naar de onderkant dan vroeger. Dat zie je in de sociale zekerheid, in het onderwijs waar steeds meer voor betaald moet worden, in de gezondheidszorg die duurder is geworden voor de onderkant, in de huursubsidies die onder druk staan. Dit soort gegevens kon je altijd halen uit onderzoek van het SCP. Dat had daar een prachtige traditie in. Tussen 1977 en 2007 publiceerde het SCP eens in de vijf jaar een rapport over dit soort zaken, maar is daarmee gestopt. Dat vind ik een ernstig gemis. Verder vind ik het heel belangrijk dat je met het bruto inkomen start en van daaruit kijkt naar hoe de herverdeling werkt. Dan zie je dat de herverde-

Foto: Jeroen Oerlemans ©

Wiemer Salverda is emeritus-directeur van het Amsterdams Instituut voor Arbeidsstudies (AIAS) en hoogleraar Arbeidsmarkt en Ongelijkheid aan het Amsterdam Centre for Inequality Studies (Universiteit van Amsterdam).

ling via belastingen en premies ongeveer hetzelfde is gebleven, maar dat de bruto inkomensverdeling veel ongelijker is geworden. Je moet dus echt iets aan de primaire herverdeling doen, want anders krijg je steeds meer en vooral ook onaangenaamere herverdelingsproblemen, met alsmat meer controle door de overheid.’

› **Hoe komt het dat er steeds wordt gezegd dat de inkomensongelijkheid in Nederland relatief klein is?**

‘Er wordt vaak gezegd dat Nederland zo gelijk is qua inkomen in internationaal perspectief. Daar kun je wel wat kanttekeningen bij plaatsen. Wat je ziet is dat het steeds belangrijker wordt wat je vermogen is. Dat de vermogensverdeling steeds meer gaat bepalen wat de maatschappelijke uitkomsten zijn. Iedereen weet dat de vermogensverdeling in Nederland veel ongelijker is dan de inkomensverdeling en zeker zo ongelijk als in veel andere landen. Dan kun je wel zeggen dat studenten moeten lenen, maar dat levert toch schulden op. Kijk maar naar de VS. De belangrijkste schulden daar zijn nu studieschulden en die zijn gigantisch.’

› **Waarom vindt u ongelijkheid een belangrijk thema om te onderzoeken?**

‘Ik denk dat het heel belangrijk is voor de analyse van de maatschappij, voor hoe die werkt en daarmee ook voor wat de effecten van beleid zijn en ook voor wat voor beleid je zou kunnen voeren. Dat hangt sterk af van hoe mechanismen in de maatschappij werken en die kun je goed op het spoor komen door naar de ongelijkheidsdimensie te kijken. Dan kijk je naar hoe ver mensen kunnen komen met hun onderwijs, met hun sociaal kapitaal en met hun eigen vermogen.’

› **Wat zouden politici moeten doen om belemmeringen voor ongelijkheidsonderzoek weg te nemen?**

‘Ik denk dat de capaciteit die bij het CBS wordt besteed aan gegevens over ongelijkheid vergaand ontoereikend is. In een wereld waarin we denken dat de top van de top heel belangrijk is en zelfs macro-economische betekenis heeft als je het over vermogens hebt, kun je dat niet weglaten. Dat zien we ook aan studies als *Vershil in Nederland* van het SCP en *Hoe ongelijk is Nederland?* van de WRR. Ik denk wel dat het CBS zijn best is gaan doen om gegevens sneller te hebben dan voordien, maar het blijven beperkte gegevens. En ze lopen achter de discussie aan. Zo zijn de nieuwste cijfers over vermogensongelijkheid alleen maar in de publiciteit gekomen dankzij de Volkskrant. Daarvoor was er slechts een berichtje bij het ANP dat het vermogen gedaald was. Maar bij nadere bestudering zag je in 2013 de grootste sprong in vermogensongelijkheid sinds de cijfers vanaf 2006 beschikbaar zijn. Dan hoor je het CBS niet, wellicht ook omdat het onder het ministerie van Economische Zaken valt en sommigen in de regering niet staan te springen om dergelijke cijfers naar buiten te brengen. Maar je zou sowieso moeten vragen hoe het zit met de top 500 in Nederland sinds 2010. Dat moeten ze je zo kunnen vertellen.’

‘Ik denk dat de capaciteit die bij het CBS wordt besteed aan gegevens over ongelijkheid vergaand ontoereikend is’

¹ www.gini-research.org/system/uploads/512/original/Netherlands.pdf?1380138293

KOUDE OORLOG OM GRIEKENLAND

Tekst: Diederik Olders

De Grieken hebben gekozen. Met een helder democratisch mandaat schuift de linkse partij Syriza bij de Europese onderhandelingstafels aan. Er hangt heel wat van af. Voor de Grieken, maar ook voor Europa.

Vlak voor de verkiezingen van 24 januari legt neurochirurg Panagiotis Papanikolaou uit waarom Syriza ondanks een keiharde angstcampagne tegen de partij toch gaat winnen. De angstbeelden die de Grieken voorgeschoteld kregen tijdens de campagne waren volgens Papanikolaou altijd nog minder erg dan hun dagelijkse realiteit: 'Onder de jongeren is er werkloosheid van meer dan 55 procent. Fabrieken sluiten, kleine winkels gaan massaal failliet, er zijn te weinig leraren om goed onderwijs te kunnen geven terwijl er vele werkloze leraren rondlopen en er vallen letterlijk duizenden doden door de extreme bezuinigingen op de zorg.' Papanikolaou weet waar hij het over heeft. Niet alleen als chirurg, maar ook als patiënt: 'Mijn cholesterol is gevaarlijk hoog. De medicatie daarvoor moet ik bijna helemaal zelf betalen, dat kost me 350 euro per maand. En ik ben nog verzekerd. Negen miljoen Grieken zijn niet verzekerd.' En hij rekent zich tot de gelukkigen die dat kunnen betalen; als neurochirurg verdient hij 1500 euro per maand. Hij kan ook aan de medicijnen komen; andere Grieken moeten op dinsdag en donderdag in rijen van honderden mensen gaan staan bij de ziekenhuizen waar nog medicijnen worden uitgegeven. Maar al te vaak krijgen ze dan ook nog te horen dat hun medicijn er niet is en dat ze maar ergens anders naartoe moeten. Papanikolaou: 'Al vijf jaar mogen er geen verpleegsters en dokters aangenomen worden. In een jaar tijd zijn er 45 ziekenhuizen gesloten. In mijn ziekenhuis is geen geld voor eten voor patiënten, voor schoonmaakwerk en voor steriele

Foto: Kick Smeets Fotografie / Hollandse Hoogte ©

In Amsterdam kwamen op zondag 15 februari ruim duizend demonstranten bijeen om hun steun te betuigen aan de nieuwe Griekse regering. Ook de Grieken zelf gingen massaal de straat op om hun regering te steunen.

operatiekleding. Ik opereer mensen met een hersentumor; daarna moet ik kiezen. Of ik ga op een odyssee om ergens een werkende Intensive Care-unit te vinden, of ik opereer de volgende patiënt. Als alleen al het tekort aan intensive care zou worden opgelost, zou dat tweeduizend levens per jaar schelen.' Volgens Papanikolaou lijkt de situatie in Griekenland op oorlog: 'In 2010 was de levensverwach-

ting voor Griekse vrouwen 78 jaar en voor Griekse mannen 76. Nu, in 2015, is dat gedaald naar 75 en 73. Dat zijn oorlogstijd-cijfers.' Papanikolaou vindt dat de plannen van Syriza niet ver genoeg gaan. Het acute gezondheidszorg-probleem moet direct opgelost worden; Syriza heeft een stapsgewijs programma, wat nog jaren kan duren. Ondertussen organiseert Papanikolaou 'Arbeidsclubs' voor werklozen,

waar ze gratis lessen krijgen, culturele activiteiten ondernemen en ook in actie komen bij demonstraties bijvoorbeeld. Hij werkt mee aan een systeem waarbij ongebruikte medicijnen – die normaal gesproken weggegooid zouden worden – ingezameld worden om de armste Grieken in leven te houden.

'HET GEDULD VAN DE GRIEKEN IS NIET ONEINDIG GROOT'

Pavlos Antanopoulos is leraar en bestuurslid van de vakbondsunie voor ambtenaren. Hij beaamt de oorlogsvergelijking. Protest wordt door de regering zoveel mogelijk gecriminaliseerd. Zelf werd hij in 2014 gearresteerd tijdens een persconferentie van de vakbonden. De beschuldiging luidde: verzet tegen de autoriteiten en het organiseren van een illegale bijeenkomst. Antanopoulos gaat ervan uit dat het onder Syriza gaat veranderen, al zullen ze het moeilijk krijgen. Politie mensen stemmen in aparte stemlokalen, zodat men weet waarop ze stemmen. Bij de vorige verkiezingen stemde meer dan 50 procent van de agenten op de neonazipartij Gouden Dageraad.

Verandering is nodig volgens Antanopoulos, zeker in het onderwijs: 'In vijf jaar zijn 40.000 leraren ontslagen, alleen al in het hoger onderwijs (exclusief universiteiten –red.). Er worden in rap tempo private scholen opgericht; afgelopen jaar zijn 50 studies afgeschaft en die kwamen ineens wel terug in de private scholen. Niet toevallig dat een Nea Dimokratia-minister verbonden is aan een van die private scholen. Er worden zogenaamd kwaliteitseisen aan leraren voorgesteld. Maar dat het niet om de kwaliteit ging, bleek wel toen bekend werd dat er een norm was dat 15 procent van de leraren moest zakken voor de test – zodat ze ontslagen konden worden. Dat hebben we met acties tegen weten te houden. Simpelweg doordat alle leraren – 100 procent dus – weigerden de evaluatieformulieren te ondertekenen.' De economie en opbouw van Griekenland zijn volgens Antanopoulos gediend bij een goed opgeleide bevolking. De bezuinigingen van de afgelopen jaren maken de kans dat Griekenland er ooit bovenop komt alleen maar kleiner. Antanopoulos verwacht dat Syriza het moeilijk gaat

Foto: Diederik Olders

Premier Alexis Tsipras.

krijgen in Europa. Maar ook dat het geduld van de Grieken niet oneindig groot is: 'Ze willen snel resultaat, zeker omdat veel mensen die nu op Syriza stemmen helemaal niet zo links zijn. De partij zal op het gebied van bezuinigingen serieuze resultaten moeten halen. Ik ben bang dat anders de Gouden Dageraad de laatste optie is voor veel Grieken.'

MEER DAN EEN MIDDELINGER NAAR DUITSLAND

De Tweede Wereldoorlog is in Griekenland nog altijd actueel. Het relatief succesvolle communistische verzet leek aan de macht te komen na het vertrek van de Duitsers. Daar werd met hulp van de VS en Groot-Brittannië een stokje voor gestoken; de communistische partij werd verboden. Toen bij verkiezingen een linkse regering dreigde te ontstaan, grepen rechtse militairen de macht. Het kolonelsregime onderdrukte en martelde velen die verzet boden. Een uit de hand gelopen studentenprotest en de inval van Turkije in Cyprus betekende het einde van de junta en het herstel van de democratie. In de jaren daarna verdeelden de rechtsconservatieve Nea Dimokratia en de sociaaldemocratische PASOK de macht. Veel wat oudere politiek actieve Grieken hebben nog in de gevangnissen van het kolonelsregime gezeten. De – inmiddels niet meer illegale – communistische partij bindt de strijd aan met de nazi's van Gouden Dageraad. Letterlijk, want in de straten van Athene en van havenstad Piraeus vinden er gevechten

plaats tussen communisten en nazi's. De moord in 2013 op de Griekse rapper met linkse sympathieën Pavlos moet ook in dit kader gezien worden; Gouden Dageraad liet ermee zien dat ook linkse activisten, in een van oudsher linkse wijk, niet veilig zijn. De oorlog is er nog in Griekenland. De kranslegging door de kersverse Syriza-premier Tsipras op de dag van zijn benoeming bij het herdenkingsmonument van het verzet tegen de Duitsers was dan ook meer dan een middelvinger naar Duitsland, zoals sommige journalisten het omschreven. De winst van Syriza is de winst van het verzet tegen dictatuur en overheersing van rechts. De eis van Tsipras dat Duitsland aan Griekenland maar eens de herstelbetalingen van de Tweede Wereldoorlog moet gaan uitbetalen (volgens sommige economen ter waarde van tussen de 175 miljard en de 677 miljard euro – het dubbele van de Griekse schuld op dit moment) is dan ook veel meer dan symboliek om het morele gelijk van Griekenland te ondersteunen. Saillant detail: in dat bedrag zit een lening van 11 miljard die de Griekse banken tijdens de Tweede Wereldoorlog verplicht werden aan de bezetter te verstrekken. Dat nu juist Duitsland zo moeilijk doet bij de onderhandelingen over de Griekse schuld is dubbel zuur, omdat de Duitsers in 1953 de helft van hun schuldenlast kregen kwijtgescholden en dat terugbetaling van de rest afhankelijk werd gemaakt van economische groei – en dat laatste is precies wat de Grieken van Europa vragen. Griekenland was in 1953 een

DE PARTIJEN IN GRIEKENLAND

Partij	Zetels	ideologie
SYRIZA	149	Democratisch Socialisme
Nea Dimokratia	76	Rechts-conservatisme
Gouden Dageraad	17	Extreemrechts
De Rivier	17	Sociaal-Liberalisme
Communistische Partij Griekenland	15	Stalinisme
Onafhankelijke Grieken	13	Populistisch-conservatisme
PASOK	13	Sociaal-democratie

van de schuldeisers die Duitsland de kans gaf een start te maken met wat we nu kennen als het *Wirtschaftswunder* – het spectaculaire Duitse economische herstel.

STOER DOEN

Nu Syriza met de populistisch-conservatieve partij Onafhankelijke Grieken een regering heeft gevormd, gaan premier Alexis Tsipras en zijn minister van Financiën Yanis Varoufakis Europa in om de voorwaarden voor steun te heronderhandelen. Zij twitteren, bloggen en interviewen heel wat af om begrip te kweken voor de Griekse situatie. De ‘trojka’ van IMF, Europese Centrale Bank en de Europese Commissie zal hen niet willen helpen; daarom gaan Tsipras en Varoufakis langs bij landen en instellingen om steun te krijgen voor extra tijd en de mogelijkheid voor de Grieken om geld te gaan verdienen. Zonder groei kunnen schulden niet afbetaald worden. Met die redelijke boodschap laten zij zien dat de starre houding van onder anderen Merkel en onze eigen Dijsselbloem onredelijk is. Die vrezen echter dat als zij niet ‘stoer’ doen tegenover Griekenland, zij in hun eigen land een probleem hebben. Het steungeld voor de Grieken werd namelijk onder harde bezuinigingsvoorwaarden verstrekt. Alleen zo dachten liberalen, christendemocraten en sociaaldemocraten dat zij dit konden verkopen aan hun kiezers. De Grieken werden afgeschilderd als lui, leugenachtig en corrupt. Zij moesten ‘hervormen’. Dat de steun niet ten goede kwam aan de Grieken, maar terecht kwam bij de banken in Noord-Europa, weten maar weinigen (afhankelijk van wie het uitrekent is er driekwart tot 97 procent van de steun naar de banken gegaan). Dat de schulden van Griekenland door de

‘hulp’ niet zijn verminderd, maar sterk zijn gegroeid, dat komt ook wat minder in het nieuws.

OVERWELDIGENDE STEUN

In Griekenland gaat Syriza voortvarend aan de slag. Op ministeries worden weer schoonmakers aangenomen, is het minimumloon verhoogd en worden plannen gepresenteerd om het ontslagrecht te versterken en de laagste pensioenen te verbeteren. Homoseksuele stellen zullen voor het eerst ook in Griekenland geregistreerde partners kunnen worden en er zijn serieuze plannen om de volstrekt onmenselijke vluchtelingenopvangkampen te sluiten. De nieuwe regering wil privatiseringen terugdraaien en is de strijd aangegaan met de Chinese overname van de Griekse havenindustrie. De steun voor de Griekse eisen in Europa is overweldigend: peilingen laten zien dat maar liefst 72 procent van de Grieken de lijn van Tsipras in Europa steunen; zelfs onder de kiezers van Nea Dimokratia – die toch het Europese sloopbeleid steunde en uitvoerde – is er steun van maar liefst 43 procent.

PRO-EUROPEES

De lijn van de Griekse regering is niet anti-EU. Syriza is een bij uitstek pro-Europese partij die veel mogelijkheden in de EU ziet voor gezamenlijk sociaal en milieubeleid. De Griekse minister van Defensie Panos Kammenos is van Onafhankelijke Grieken, de coalitiepartner van Syriza. Op de Griekse tv stelde hij dat als de regering er niet uit komt met Europa, de Grieken een plan B moeten hebben. Plan B is dan volgens Kammenos financiële steun krijgen uit de VS, Rusland of China. Het is niet duidelijk of dit exact het regeringsstandpunt is; Varoufakis heeft al gezegd dat er geen

plan B is en dat de Grieken er met Europa uit willen komen. Toch lijkt het informele geflirt met Rusland en China strategisch te zijn. Misschien hopen de Grieken dat de oude Koude Oorlogsinstincten van West-Europa die nu door de spanningen in Oekraïne weer nieuw leven worden ingeblazen, ertoe zullen leiden dat West-Europa wat toeschietelijker wordt naar de Grieken. Vanuit die instincten is Griekenland ‘verliezen’ aan de Russen altijd nog erger voor West-Europese politici dan thuis moeten uitleggen dat de Grieken wat meer tijd en kans krijgen om te groeien.

HET NEOLIBERALE TIJDPERK LOOPT TEGEN ZIJN EIGEN GRENZEN AAN

De vraag is uiteindelijk of de Europese politici die jarenlang het neoliberale bezuinigingsbeleid hebben voorgestaan wel willen dat Syriza erin slaagt om Griekenland er weer bovenop te krijgen. In IJsland lukte het een coalitie van een linkse partij en de sociaaldemocraten om het volstrekt failliete land weer aan de praat te krijgen, door te investeren in de economie en mensen zekerheid in plaats van onzekerheid te bieden. Met steun van het IMF zelfs. Dat succes is minder zichtbaar, want IJsland is geen euroland. Maar als het Syriza lukt, dan is dat het bewijs van wat velen al lang weten: namelijk dat het neoliberale tijdperk tegen zijn eigen grenzen aanloopt. Met de opkomst van het linkse Podemos in Spanje begint Europa afstand te nemen van neoliberaal Europees beleid. Wat betekent het voor het vertrouwen in de euro als een van de eurolanden alsnog omvalt? Er hangt veel af van het succes van Syriza. Juist daarom zal het hen heel erg moeilijk gemaakt worden.

Onze minister Dijsselbloem staat nu als sociaaldemocraat tegenover een regering die met een overduidelijk democratisch mandaat een voor de Grieken zeer noodzakelijk sociaal beleid wil uitonderhandelen. De komende tijd zullen we zien hoe sociaal en democratisch de Europese Unie van Dijsselbloem is. Hoe ongewis de toekomst van de Grieken en Europa ook moge zijn, het is vooruitgang dat voor meer mensen dan ooit belangen en machtspolitiek van de Europese Unie zichtbaar worden.

LOBBYEN VOOR DICTATORS

EUROPESE LOBBY EN

PR-BEDRIJVEN IN DIENST

VAN DUBIEUZE REGIMES

Tekst: Erik Wesselius (Corporate Europe Observatory) Claude Truong-Ngoc / Wikimedia Commons - cc-by-sa-3.0

In Brussel proberen vele duizenden lobbyisten van multinationals en banken het Europese beleid naar hun hand te zetten, vaak met succes. Maar ook steeds meer dictaturen en onderdrukkende regimes huren Brusselse pr-bedrijven en lobbyfirma's in om hun imago op te poetsen en de Europese politiek te beïnvloeden.

In het recente rapport *Spin doctors to the autocrats* zet Corporate Europe Observatory de schijnwerper op de verborgen Brusselse wereld van de lobby voor dubieuze regimes. In het vrijwillige Europese lobbyregister is over de lobby van landen buiten de Europese Unie vaak weinig tot niets terug te vinden. Volgens het register is er in Brussel geen enkele lobbyfirma die in opdracht van de Chinese overheid werkt. Dat lijkt erg onwaarschijnlijk. In de Verenigde Staten had de Chinese overheid in januari 2015 contracten lopen met maar liefst tien lobbyfirma's. We weten dat, omdat 'buitenlandse agenten' in de VS in een openbaar register gedetailleerde informatie moeten geven over hun lobbyactiviteiten.

In de EU is het bijna onmogelijk om betrouwbare informatie te vinden over de vraag welke overheden in Brussel lobbyen, welke lobbyfirma's ze daarbij inhuren, hoeveel ze uitgeven aan het lobbyen, om welke onderwerpen het gaat en hoe succesvol deze lobby's zijn. Het rapport van Corporate Europe Observatory geeft achttien uitgewerkte voorbeelden van lobbyfirma's en pr-bedrijven die zich zonder veel scrupules laten inhuren om mensenrechtenschendingen te verdoezelen, oorlogsmisdadigers een respectabel imago te geven of de belangen van inhalige oligarchen te behartigen. De voorbeelden in het

rapport zijn slechts het topje van de ijsberg: hoe controversiëler de klant, des te meer zal een lobbyfirma proberen die klant geheim te houden. Het zoveelste argument waarom het Europese lobbyregister niet langer vrijblijvend zou mogen zijn. Maar om een stokje te kunnen steken voor lobbyactiviteiten voor dubieuze regimes, is meer nodig. De gedragscode die elke organisatie in het Europese lobbyregister verplicht ondertekent, moet een verbodsclausule bevatten om te lobbyen voor overheden die volgens de Europese Unie de mensenrechten schenden. Als bedrijven toch voor zulke landen lobbyen moeten ze op een openbare 'zwarte lijst' komen te staan met als consequentie dat de Europese instellingen bedrijven op die zwarte lijst volledig boycotten.

Lobbyfirma's en pr-bedrijven verdedigen hun werk voor dubieuze klanten vaak door te zeggen dat ze een positieve invloed kunnen uitoefenen op de democratie of de mensenrechten in zo'n land. Maar uiteindelijk gaat het om werk dat niet te verdedigen valt. Een anonieme Britse lobbyist omschreef het tegenover een journalist van The Guardian als volgt: 'Je krijgt veel betaald om iets te doen waarvan je van tevoren al weet dat het niet kan... Het is eigenlijk bedrog. Je kunt een drol wel parfumeren, maar het blijft een drol. Uiteindelijk ruik je de poeplucht weer.'

In het volgende geef ik voorbeelden uit het CEO-rapport van de lobby van dubieuze regimes in Brussel. In het eerste voorbeeld gaat het om de Oekraïne en Bahrein; in het tweede voorbeeld om Azerbeidzjan.

WITTE RIDDERS?

Nadat de regering-Janoekovitsj in de Oekraïne begin 2014 was gevallen (als gevolg van de Maidan-opstand), bevoor de Europese Unie direct de banktegoeden van Janoekovitsj en zijn naaste medewerkers, waaronder de voormalige eerste minister Azarov en zijn zoon. Het tweetal, dat verdacht wordt van corruptie en het op grote schaal witwassen van geld, slaagde erin naar Rusland te ontkomen. Vervolgens schakelden ze het Brusselse advocaten- en lobbykantoor Alber & Geiger in om weer toegang te krijgen tot hun bevroren tegoeden. Directeur Andreas Geiger weigert te zeggen hoeveel zijn bedrijf voor deze klus betaald kreeg, maar volgens bronnen in Brussel ging het om ten minste 80.000 euro per maand. De manier waarop Alber & Geiger het contract met vader en zoon Azarov rechtvaardigt, is ronduit bizar: 'Het gebeurt steeds vaker dat lobby-firma's de mensenrechten verdedigen van voormalige politici en zakenmensen die na een regimewisseling aan de kant zijn gezet. En dat is terecht. Deze mensen hebben een 'witte ridder' nodig om hun legitieme belangen te behartigen in Brussel en Washington.'

Sommige pr- en lobbyfirma's doen minder moeite om hun werk voor twijfelachtige klanten goed te praten. Het Engelse bedrijf BPPA, voluit Bell Pottinger Public Affairs, werkt al heel wat jaren voor het repressieve regime in Bahrein. In 2011, toen massale straatprotesten in de hoofdstad Manama gewelddadig onderdrukt werden, hielp Bell Pottinger het regime met het opzetten van een mediacentrum. De lobbyfirma verzond namens de regering persberichten waarin stond dat de regering ervoor zou zorgen dat de gewonden

President Ilham Aliyev van Azerbeidzjan bedrijft 'kaviaardiplomatie' om Europese politici voor zich te winnen.

van het straatgeweld in de ziekenhuizen werden opgevangen. Dat was vlak voor de massale arrestatie van artsen en verpleegkundigen en de inval in het hoofdkantoor van Artsen zonder Grenzen in Manama.

In reactie op toenemende kritiek schortte Bell Pottinger de contracten met het regime weliswaar op, maar een aantal contracten bleef gewoon doorlopen en eind 2011 had Bell Pottinger al weer voor ruim 9 miljoen euro aan nieuwe contracten afgesloten met het regime en overheidsbedrijven.

De toenmalige directeur van Bell Pottinger, Peter Bingle, twitterde in december 2011: 'Het kan me niet schelen wat vijandige journalisten en gekken over ons denken. BPPA blijft de beste van de klas.'

Bell Pottinger heeft een kantoor in Brussel. In het Europese lobbyregister meldt het bedrijf zeven lobbyisten, waarvan drie met een toegangspas voor het Europees Parlement. Bahrein wordt niet als klant genoemd, wel de Servische regering.

KAVIAARDIPLOMATIE

De in 2014 niet herkozen Oostenrijkse Europarlementariër en voormalig onderzoeksjournalist Hans-Peter Martin publiceerde op zijn website destijds elke uitnodiging en gratis aanbieding die hij ontving. Dit laat een kant van het lobbyen zien die in het lobbyregister onzichtbaar blijft. Bijna elke dag kreeg hij wel een uitnodiging voor een gratis luxe reis,

een galadiner of een testrit met een dure auto. De absolute toppers op zijn lijst waren de uitnodigingen voor gratis reizen naar Azerbeidzjan en naar China, de laatste inclusief vijfsterrenhotel en limousine-service op kosten van de Chinese overheid. Volgens de gedragscode voor Europarlementariërs zou dit soort gratis reizen in elk geval moeten worden gemeld, maar in de praktijk is er onvoldoende toezicht op de naleving hiervan. 'Azerbeidzjan wordt bestuurd op een manier die nog het meest lijkt op het feodale systeem in middeleeuws Europa, met een aantal machtige families die onderling de buit verdelen.' Zo staat het in een vertrouwelijk rapport van de Amerikaanse inlichtingendiensten dat in 2010 via wikileaks openbaar werd. Er waren in Azerbeidzjan geen vrije verkiezingen sinds de vader van de huidige dictator, Aliyev, in 1993 de macht greep. Het land staat op de 9e plaats in de corruptie-index 2014 van Transparency International.

Toegang tot de Azerbeidzjaanse olie- en gasvoorraden zijn voor de EU van strategisch belang en er lopen dan ook onderhandelingen voor een EU-Azerbeidzjan associatieverdrag om de politieke en handelsbetrekkingen te intensiveren.

Het Azerbeidzjaanse regime stopt zelf veel geld in de betrekkingen met de Europese Unie. Het huurt lobby- en pr-firma's in, maar probeert ook relaties op te bouwen met Europese

politici. Ondanks de beroerde reputatie op het gebied van democratie en mensenrechten was Azerbeidzjan in 2013 voorzitter van de Raad van Europa.

Volgens een rapport van de denktank *European Stability Initiative* bedrijft Azerbeidzjan 'kaviaardiplomatie'. Parlementsleden worden tegen ruime vergoedingen regelmatig in Azerbeidzjan uitgenodigd voor conferenties, evenementen of een vakantie. Per jaar gaat het om 30 tot 40 parlementariërs. Ze worden overladen met dure geschenken: zijden tapijten, gouden en zilveren objecten, drank en kaviaar.

In 2013 reisde een niet-officiële waarnemingsdelegatie van Europarlementariërs en leden van de parlementaire assemblee van de Raad van Europa naar Azerbeidzjan om het verloop van de herverkiezing van president Ilham Aliyev te observeren. Deze waarnemingsmissie was georganiseerd en betaald door het Azerbeidzjaanse parlement, en door twee organisaties met banden met het Azerbeidzjaanse regime. De delegatie beoordeelde de presidentsverkiezingen als 'vrij en transparant', terwijl een groep verkiezingswaarnemers van de OVSE 'systematische verkiezingsfraude' rapporteerde. Het resultaat van kaviaardiplomatie?

De dubieuze waarnemingsmissie leidde tot vragen in het Europees Parlement, en de ethische commissie die moet toezien op naleving van de gedragscode voor Europarlementariërs stelde vast dat 6 van de 9 Europarlementsleden de vergoedingen die ze hadden gekregen niet hadden gedeclareerd. Maar vlak voor de Europese verkiezingen van mei 2014 liet EP-voorzitter Martin Schulz weten dat de schending van de gedragscode niet ernstig genoeg was om sancties te rechtvaardigen en dat hij zou volstaan met een algemene waarschuwing dat Europarlementsleden betaalde trips binnen een bepaalde termijn moeten declareren...

Het volledige CEO-rapport *Spin doctors to the autocrats: How European PR firms whitewash repressive regimes* is te lezen op: sp.nl/spinpdf

'IN ONS STRAATJE' 'HET KAN WELEENS EEN HEET VOORJAAR WORDEN IN BELGIË'

Tekst: Hans van Heijningen Foto Carolien Coenen / flickr ©

Eind vorig jaar vonden in België grote regionale stakingen plaats, uitmondend in een nationale staking op 15 december. Zelfs de gevestigde media in Nederland kwamen met mooie sfeerimpresies van stakende arbeiders op de scheepswerven van Antwerpen, stakingspiketten bij industriebedrijven en massale vakbondsbijeenkomsten. Daarna werd het stil. Stille voor de storm of een protestgolf die langzaam wegebt?

Benjamin Pestiaux, vakbondsverantwoordelijke van de Belgische PVDA (niet te verwarren met de Nederlandse PvdA): 'Vijftien december was het hoogtepunt van de eerste fase van de beweging die het patronaat (werkgevers –red.) en de regering in het defensief bracht. Die proberen nu de temperatuur binnen de sociale beweging omlaag te brengen. Geprobeerd wordt om Vlamingen en Walen, sociaaldemocraten en christelijken en mensen met of zonder vast contract tegen elkaar uit te spelen. In december lukte dit niet. De kracht van de staking zat in het nationale en vakoverstijgende karakter. De beweging verenigde zich rond vier eisen: geen verhoging van de pensioenleeftijd, hogere lonen, hogere belastingen voor de rijken en handen af van de openbare diensten. De strijdbaarheid bleek veel groter dan verwacht. Dat de harde kern – vooral in Wallonië – zou gaan staken was geen verrassing, maar dat Vlaanderen plat zou gaan en dat zoveel mensen uit de middenklasse hun solidariteit met de stakers zouden betuigen, was nieuw. Hart boven Hard, waar zich rond de protesten tegen cultuurbezuinigingen en afbraak van de publieke sector meer dan duizend maatschappelijke organisaties bij aansloten, organiseerde massale steunbetuigingen voor de stakers. De christelijke vakbonden in Vlaanderen hebben zich tijdens de stakingen van hun beste kant laten

Burgerbeweging Hart boven Hard komt in maart met nieuwe acties.

zien, vooral in hun verzet tegen het optrekken van de pensioenleeftijd naar 67 jaar. De Vlaamse nationalist, die hun eigen invloed schromelijk hebben overschat, weten even niet meer waar ze het moeten zoeken.

Als PVDA hebben wij al onze leden gemobiliseerd, ook al zijn wij ons ervan bewust dat er onder onze leden nogal wat wantrouwen tegenover de vakbondsleiding bestaat. Via ons 'cactusplan' laten we bovendien zien dat we een alternatief hebben. We hebben een protestparade georganiseerd waar zeventuizend mensen aan meededen. Geïnspireerd door jullie, hebben we honderden liters soep uitgedeeld en 'do-re-mi-fa-solidariteit' gezongen. Overal waren we hartelijk welkom, wat in het verleden ook weleens anders was. En we hebben de stem van de stakers in het parlement gebracht, via Raoul Hedebouw, op dit moment de populairste politicus van Luik.

De regering, in het defensief gedwongen, kiest ervoor om de christelijk-socialen naar voren te schuiven om een meer verzoenende aanpak te ontwikkelen. Ook deed ze een paar toegevingen: zo werd het langer werken voor arbeiders die zwaar werk doen verzacht via het zogenaamde brugpensioen. Belangrijk is dat we de regering gedwongen hebben om de eerste onderdelen van het regeringsakkoord overboord te zetten.

Een tweede concessie van de rechtse regering-Michel, die bij haar aantreden in oktober 2014 inzette op een loonstop en lastenverlagingen voor de werkgevers, was ruimte scheppen voor loononderhandelingen tussen werkgevers en werknemers. Rond pensioenen en loopbaanontwikkeling heeft de regering aangekondigd dat er in april een grote conferentie zal worden georganiseerd om deze thema's uit te diepen. Komende maand vinden er onderhandelingen plaats over de arbeidsvoorwaarden voor de werknemers in de openbare diensten, waarbij de regering in zal zetten op een lagere belasting op arbeid.

Half januari zijn de loononderhandelingen tussen werkgevers en werknemers gestart. Tot nog toe hebben zowel de Waalse als de Vlaamse werkgevers, gefrustreerd door gebrek aan standvastigheid van de regering, geweigerd concessies te doen. Een uitzondering daarop vormt Agoria, de werkgevers in de metaalsector. In onderhandelingen binnen de openbare diensten heeft de regering voor een agressieve opstelling gekozen. In plaats van ruimte te scheppen voor het belasten van de rijken – via de door ons voorgestelde miljonairstaks – lijkt de regering te kiezen voor btw-verhoging, wat vooral de werkende mensen treft.

Mijn verwachting? De regering zal inzetten op kleine concessies, tijd rekken, provoceren, de beweging uiteen spelen. Maar ik verwacht dat als de onderhandelingen niets opleveren, er opnieuw grote protesten zullen komen. Er is een enorme woede onder de mensen en hun zelfvertrouwen is gegroeid. Hart boven Hard heeft voor maart een grote protestparade aangekondigd onder het motto 'Er is een alternatief' en er komen meer stakingsacties. Het zou weleens een heet voorjaar kunnen worden in België.'